

Závěrečná evaluace aktivity č. 6 – Monitoring the book operations regionally and in Prague

V rámci aktivity proběhlo 5 veřejných diskusí v Praze a regionech. 1. 8. v Mariánských lázních v rámci literární akce Knižní lázně, 4. 9. v Táboře během festivalu malých nakladatelů Tabook, 18. 9. v rámci jarmarku Knihex v Praze, 14. 10. v Havlíčkově Brodě v rámci semináře pro knihovníky v předvečer Podzimního knižního veletrhu a 8. 12. v Třinci. V rámci rozhovorů se zástupci profesionálů knižního trhu, knihkupci, nakladateli, překladateli, redaktory, knihovníky, jsme se zabývaly fungováním knižního trhu v České republice, jeho nastavením, problémy, rozdíly mezi Prahou a regiony, roli nezávislých knihkupců, nakladatelů, roli a fungování knihoven a jejich významu pro kulturní život v daném regionu.

Ze získaných informací je patrné, že Praha těží z vyšší koncentrace subjektů nezávislé scény i snazší dostupnosti ze strany čtenářů. Praha pro malé nakladatele nabízí více příležitostí k přímému kontaktu se čtenáři při různých jarmarcích, veletrzích a dalších prodejních akcích. Také se zde odehrává tzv. literární život – autorská čtení, uvedení knih a mnohé další literární události. I zde je možné navazovat kontakty, domlouvat spolupráce apod.

Co se týče navštívených regionů, výraznější rozdíly nepozorujeme. Je však zřejmé, že kultura, a tedy i literatura, funguje v systémech, které nestojí osamoceně. Jako jakýsi ukázkový příklad můžeme zmínit Tábor, kde historicky sídlí jedno z nejznámějších nakladatelství dětské literatury Baobab, zároveň zde funguje městská knihovna s osvědčenou ředitelkou Evou Staněk (t. č. na mateřské dovolené) a v neposlední řadě je zde výborně vedené nezávislé knihkupectví Jednota, přičemž všechny tyto složky mají své stálé publikum a dokázali si najít svou „tržní niku“. Z této symbiózy vznikají skvělé tuzemské i mezinárodní projekty. Složka, která zde chybí, je funkční kulturní politika města a podpora těchto nezávislých aktivit.

Jak zmínila Tereza Horváthová v diskusi, která proběhla v rámci této aktivity, je právě chybějící součinnost města tím, co práci nezávislých subjektů komplikuje. Podobně dobře funguje třinecká městská knihovna, kde se odehrála poslední diskuse této aktivity, která pořádá aktivity nad rámec svého poslání, jak Jan Delong tak Marika Zadembská ale v diskusích zmínili, že stejně jako v Táboře poněkud bojují s neochotou města, které příliš „nevidí důvod k podpoře nad rámec běžných knihovnických aktivit“. Navíc tedy v Třinci zmiňují i problém s nedostatkem kulturního publika a čtenářů, což je dáno demograficky.

V Mariánských Lázních naproti tomu bojují s určitou vzdáleností od velkých měst, která jim znemožňuje plně sledovat literární život a provoz. Místní zástupkyně knihovny v diskusi zmiňovala, že stejně tak se ani lidé po produkci nezávislé literatury v podstatě neptají, protože o ní nevědí, neboť reklamu na knihy v běžných periodických si malí nakladatelé - na rozdíl od nakladatelských domů - dovolit nemohou. V Mariánských Lázních je též problém, že jediné knihkupectví, které zde funguje, patří velkému řetězci, který knihkupectví odkoupil od nezávislého knihkupce. Ani toto nepřispívá k bibliodiverzitě.

Jinak se ovšem ukazuje, že obecně nezávislá scéna trpí stejnými problémy v rámci celé České republiky. Ať už se jedná o vysoké rabaty velkoobchodů, mnohdy problematické navázání a nastavení spolupráce v řetězci nakladatel - distributor - knihkupec. Napříč republikou se jako jeden z největších problémů jeví otázka nastavení cen v rámci trhu, deformace trhu slevovými akcemi, především knihkupeckými sítěmi navázanými na distribuční firmy a tzv. parazitními e-shopy, které přímo ohrožují nejvíce nezávislá knihkupectví. V neposlední řadě má knižní scéna celorepublikově problém se zdržováním surových materiálů (především papíru) a služeb na jedné straně a s v podstatě nehybnou průměrnou cenou knih na straně druhé.

Během debat se ukázalo, že nezávislá scéna má zájem po spojovacích prvcích, jako je například katalog malých nakladatelů a nezávislých knihkupců, který je také výstupem našeho projektu. Celkově panuje názor, že taková

aktivita může výrazně přispět konkurenceschopnosti nezávislých subjektů na knižním trhu a k narovnání podmínek pro subjekty na trhu bez ohledu na velikost či kapitál a ekonomickou sílu.

Jednoznačný zájem o podporu nezávislé scény a větší propojení s ní projeví i zástupci knihovníků. I je v současnosti trápí, že je pro ně obtížné sledovat nabídky malých nakladatelství a tedy zařazovat jejich kvalitní tituly do nabídky veřejných knihoven čtenářům. Nejen na úrovni zapojení do katalogu, který by rádi využívali k lepší orientaci na nezávislé nakladatelské scéně a k nákupům do knihovnických fondů, ale také ke spolupráci na programech v kooperaci s malými nakladateli i regionálními knihkupci. Spolupráce s knihovnami má také potenciál pozitivně přispět ke zvýšení knižní kultury v České republice. Pokud budou mít knihovny snazší přístup k bibliodiverzitní nezávislé literatuře z produkce malých nakladatelství, bude také snazší cesta této literatury ke čtenářům. Tyto úvahy nejsou pouze teoretické, důkazem budiž norský model garantovaného odkupu kvalitních publikací právě pro knihovny.

Pokud jde o další strategie, z nabytých informací jednoznačně vyplývá, že připravovaný katalog, tedy Nový obchodní model, jak je definován v aktivitě č. 4 Projektu, má smysl a je vítán ze strany široké odborné veřejnosti. Naší hlavní prioritou do budoucna bude zapojit do katalogu co nejvyšší počet veřejných knihoven a nezávislých knihkupců a rozvíjet myšlenku vzájemné spolupráce na více úrovních, tak aby nezávislá literatura získala v České republice větší prostor a stabilní místo jak v kulturní politice státu, tak u větší části čtenářské veřejnosti. Ve spolupráci s knihovnicí a knihkupci budeme také rozvíjet strategie v oblasti edukačních programů pro širokou veřejnost napříč Českou republikou.

V rámci diskusí se také ukázalo, že ze strany profesionálů nezávislé literární scény je zájem o další profesní vzdělávání, značný zájem je o témata z oblasti udržitelnosti a ekologie. V tomto tedy hodláme pokračovat i po skončení projektu.

Z uvedených zjištění plyne, že se v rámci sdružení malých nakladatelů musíme nadále usilovat o rozvoj katalogu i po jeho spuštění, vytvořit zázemí pro vzdělávací programy pro širokou veřejnost i profesionály. Zároveň je důležité vytvořit zázemí pro hájení zájmů nezávislých subjektů a komunikaci problémů nezávislé scény i vůči veřejným orgánům státní správy.

13. 12. 2021

Zapsala: Veronika Benešová Hudečková

Zkontrolovala: Anna Štičková